

Stanisław Gręś

Dogmat niepokalanego poczęcia w polskiej literaturze teologicznej w ciągu ostatniego pięćdziesięciolecia (1954-2004)

Salvatoris Mater 6/4, 335-344

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Teologowie polscy po setnej rocznicy ogłoszenia dogmatu o niepokalanym poczęciu ponownie wracają do tej prawdy. W świetle bulli papieskiej omawiają dogmat w dziełach zbiorowych, czasopismach naukowych i popularnonaukowych, aby bardziej przybliżyć naukę Kościoła o niepokalanym poczęciu Najświętszej Maryi Panny. Podejmując zagadnienie dogmatu, zwrócono uwagę na jego historię, kult, duchowość w zgromadzeniach zakonnych, na posoborową recepcję mariologii o. Maksymiliana Kolbego oraz wypowiedzi innych Kościołów.

1. Z historii dogmatu o niepokalanym poczęciu

Po setnej rocznicy ukazania się dogmatu o niepokalanym poczęciu ks. Jan Obląk przedstawia historię przygotowującą do ogłoszenia dogmatu.

Pius IX, mając zamiar określić prawdę o niepokalanym poczęciu, skierowuje *brewe* zatytułowane *Ubi primum* i wydane w Gaecie dnia 2 lutego 1849 roku do biskupów Kościoła katolickiego, w celu uzyskania opinii na ten temat. Zaleca zorganizowanie modlitw do Ducha Świętego i poinformowanie, jakie jest stanowisko wierznych i duchowieństwa. Autor podaje opinię biskupów statystycznie, stwierdzając, że większość biskupów wraz ze swoim duchowieństwem wypowiedziała się za jasnym i wyraźnym zdefiniowaniem nauki o niepokalanym poczęciu Dziewicy. Bardzo nieliczna grupa, podając powody, wyraziła sprzeciw, a niektórzy nie wypowiedzieli swojego zdania na ten temat¹.

W świetle tych wypowiedzi autor najpierw zadaje pytanie, jakie stanowisko zajął biskup warmiński. Zanim ukáže swoje badania, przedstawia historię dotarcia tego dokumentu do diecezji warmińskiej. Biskup zgodnie z zaleceniem papieskiego *breve* zarządził specjalne modlitwy do

Ks. Stanisław Gręś

Dogmat niepokalanego poczęcia w polskiej literaturze teologicznej w ciągu ostatniego pięćdziesięciolecia (1954-2004)*

SALVATORIS MATER
6(2004) nr 4, 335-344

* Referat wygłoszony podczas Międzynarodowego Kongresu Mariologicznego w Rzymie (4-8 XII 2004), w czasie obrad Polskiego Towarzystwa Mariologicznego.

¹ Por. J. OBLĄK, *Ogłoszenie dogmatu Niepokalanego Poczęcia Najśw. Maryi Panny w diecezji warmińskiej*, „Nasza Przeszłość” 14(1961) 269n.

Ducha Świętego wraz z kazaniem, choć w dość skromnym zakresie. Po dostarczeniu dziekanom papieskiego *breve* biskup polecił, aby poinformowali, czy kapłani i wierni wierzą w niepokalane poczęcie Matki Zbawiciela i czy życzą sobie dogmatycznego określenia tej prawdy przez Stolicę Świętą².

J. Obląk stwierdza, że informacje napływały przeważnie od dziekanów, a także od poszczególnych kapłanów, zwłaszcza od tych, którzy mieli inny pogląd na ten temat. Tylko jeden dekanat nie przekazał żadnej odpowiedzi. Natomiast wierni diecezji warmińskiej w większości wierzyli, że poczęcie Najświętszej Maryi Panny było wolne od grzechu pierworodnego i obchodzili święto 8 grudnia. Jednak nie wszyscy rozumieli tę prawdę i nie wiedzieli, co wyraża uroczystość poczęcia Bogurodzicy. O tej świadomości wiernych relacjonowali proboszczowie³.

Zdaniem autora, w diecezji warmińskiej tak jak wierni, również kapłani mieli odmienny pogląd w sprawie nauki o niepokalanym poczęciu Matki Bożej. Większość kapłanów wierzyła, że Maryja była wolna od grzechu pierworodnego. Natomiast część kapłanów była zdecydowanie przeciw nauce o niepokalanym poczęciu, twierdzili, że Najświętsza Dziewica podlegała grzechowi pierworodnemu, i nie wierzyli w Jej niepokalane poczęcie, a zatem wyrazili swój sprzeciw wobec ogłoszenia dogmatu o niepokalanym poczęciu⁴.

Biskup warmiński po otrzymaniu tych relacji wysłał odpowiedź na *breve* papieskie do Stolicy Apostolskiej. W piśmie Biskup podkreślił gorące nabożeństwo ludu warmińskiego do Matki Bożej i uczęszczanie do kościoła w Jej święta oraz przystępowanie do sakramentów świętych, a także stwierdził, że *wiara w Niepokalane Poczęcie utrzymuje się powszechnie, choć nie brak takich, którzy mniej wykształceni, poprzez Niepokalane Poczęcie pojmują i wyznają nie początek życia tejże Dziewicy, lecz poczęcie Boga-Człowieka w dziewiczym łonie za sprawą Ducha Świętego*. Natomiast dość ogólnikowo Biskup przedstawił wiarę kapłanów w poczęcie Maryi Panny bez grzechu, podkreślił tylko, że *wielka jest liczba tych, którzy jawnie wyznawali Niepokalane Poczęcie wraz z najgorętszym pragnieniem, aby ta wiara powagą apostolską została określona i zatwierdzona*⁵.

Zdaniem J. Obląka, relacje Biskupa nie były zgodne z rzeczywistym stanem rzeczy, między innymi *pomiął także milczeniem wypowiedzi księży jawnie niewierzących w Niepokalane Poczęcie Matki Najświętszej*⁶.

² Por. TAMŻE, 270n.

³ Por. TAMŻE, 271n.

⁴ Por. TAMŻE, 272-274.

⁵ Por. TAMŻE, 274n.

⁶ Por. TAMŻE, 275.

Na zakończenie Biskup przedstawił swoje credo: *wierzę mocno, że Najświętsza Dziewica Maryja była wolną od grzechu pierworodnego i przez to niepokalaną poczętą. Wyznając tę wiarę od lat młodzieńczych i pragnąc w niej żyć i umierać, jestem przekonany, że przystało, aby Ta, którą Bóg z potomków Adama od wieków przeznaczył na Matkę mającego się wcielić Słowa, była przez Boskiego Stworzyciela tak stworzona i przygotowana do tej niezmiernej godności, żeby za specjalnym przywilejem była wyjęta spod powszechnego upadku ludzkiego i zepsucia – idąc, co do tego za zdaniem tyłu Ojców św., którzy tak czuli, oświecając Kościół nauką swoją, od Boga otrzymaną. Przez to wiele będę radował się w Panu, jeśli po wydaniu dekretu Waszej Świątobliwości przybędzie nowy tytuł do sławy i chwały Najświętszej Bożej Rodzicielki, z którego bardzo będzie weselił się cały święty Kościół katolicki. Na zakończenie pisma Biskup zamieścił wyrazy posłuszeństwa i gotowości oddania⁷.*

Po ogłoszeniu bulli *Ineffabilis Deus* przez Piusa IX, w diecezji warmińskiej wydrukowano jej tekst, aby zaznajomić z nią wiernych i duchowieństwo. Rozesłano też list pasterski Biskupa i nastąpiła uroczysta proklamacja dogmatu o niepokalanym poczęciu Najświętszej Maryi Panny⁸.

W zakończeniu autor stwierdza, że ogłoszenie dogmatu ożywiło wiarę i pogłębiło cześć dla Matki Bożej oraz wzrosło nabożeństwo do niepokalanego poczęcia Maryi Panny, a rozwijający się kult Niepokalanej Dziewicy utwierdziły objawienia w Lourdes i Gietrzwałdzie⁹.

2. Kult Niepokalanej

Ogłoszona definicja o niepokalanym poczęciu potwierdza wiarę, a także kult. R. Kostecki i A. Tronina ukazują kult niepokalanego poczęcia historycznie, bo rozpoczął się on wcześniej, niż Kościół ogłosił dogmat. Dochodząc do czasu wydania dogmatu, stwierdzają, że uzasadnieniem rozwoju kultu była prawda, iż Maryja w chwili swego poczęcia została ustrzeżona od wszelkiej zmyzy grzechu pierworodnego. Słusznie też uważają, że oprócz uzasadnienia dogmatycznego potrzebna jest zachęta do oddawania kultu Niepokalanemu Sercu Maryi¹⁰.

⁷ Por. TAMŻE, 275n.

⁸ Por. TAMŻE, 276-278.

⁹ Por. TAMŻE, 278.

¹⁰ Por. R. KOSTECKI OP, *Kult Niepokalanego Serca Maryi*, „Homo Dei” 26(1957) nr 5, 644-648; A. TRONINA, *Błogosławieni czystego serca. Wspomnienie Niepokalanego Serca NMP*, „Jasna Góra” 14(1996) nr 6, 3-4.

Historią święta Niepokalanego Poczęcia zajął się J. Wojtkowski. Święto pochodzi z Bizancjum i jest związane z życiem zakonnym Kościoła wschodniego. Następnie przenosi się do Europy, jednak rozwija się powoli ze względu na brak większego zainteresowania papieży i wydawania orzeczeń na temat niepokalanego poczęcia Matki Bożej. Temat ten staje się przedmiotem dyskusji teologów - w związku z nim rozważano także zagadnienie świętości i czasu uświęcenia Maryi¹¹.

Natomiast w Polsce kult poczęcia Maryi bierze początek od fundacji kaplicy pod tym wezwaniem przy katedrze na Wawelu w 1351 roku. Pod koniec XIV wieku święto obchodzono z wigilią, a obowiązywało ono duchowieństwo i wiernych. Powoli kult poczęcia Matki Bożej rozszerzał się na inne diecezje Polski. Wraz z jego rozwojem powstały dyskusje teologiczne dotyczące niepokalanego poczęcia Matki Bożej, w których ujawnili się zarówno zwolennicy, jak i przeciwnicy tej prawdy¹².

Dogmat o niepokalanym poczęciu w połowie XIX wieku omawia W. Łydka. Ogłoszenie dogmatu było centralnym wydarzeniem tego okresu w dziedzinie katolickiego nauczania mariologii i kultu maryjnego w krajach katolickich. W Polsce temat niepokalanego poczęcia podjęły teologiczne wydziały uniwersytetów. W Warszawie obrońcą dogmatu byli: Melchior Buliński, Józef Szpaderski i Zygmunt Golian, w środowisku krakowskim zaś Marian Morawski i Józef Krakowski. Do wymienionych dołączyli także inni. Prezentacji prawdy o niepokalanym poczęciu podjęli się Andrzej Pohl i Ignacy Penka, przedstawiając naukę zawartą w bulli Piusa IX oraz naukę teologów, a zwłaszcza teologiczne wyjaśnienia Jana Dunsza Szkota. Temat dogmatu niepokalanego poczęcia podjął między innymi także Piotr Semenenko. Jednak dużo miejsca obronie tego dogmatu poświęcił zwłaszcza Zygmunt Golian, który odpierał zarzuty przeciw nauce o niepokalanym poczęciu Maryi wysunięte przez czasopismo ewangelickie. Wielu teologów i kaznodziejów¹³ w Polsce przyczyniło się do rozpowszechnienia nauki o niepokalanej bezgrzeszności, świętości Maryi – wśród nich na szczególną uwagę zasługuje

¹¹ Por. J. WOJTKOWSKI, *Wiara w Niepokalane Poczęcie Najświętszej Maryi Panny w Polsce w świetle średniowiecznych zabytków liturgicznych. Studium historyczno-dogmatyczne*, Lublin 1958, Wyd. TNKUL, 25-44; TENZE, *Niepokalane poczęcie Maryi w średniowiecznej liturgii i piśmiennictwie polskim*, „Salvatoris Mater” 6(2004) nr 1, 184-198.

¹² Por. TENZE, *Wiara w Niepokalane Poczęcie Najświętszej Maryi Panny w Polsce...*, 45-50.

¹³ Por. J. ANCZARSKI, *Nauka dogmatu Niepokalanego Poczęcia NMP*, „Współczesna Ambona” 9(1958) nr 4, 780-782; TENZE, *Niepokalane Serce Maryi a nasze potrzeby*, „Współczesna Ambona” 9(1958) nr 3, 547-551; J. MAZUR OSPPE, *Niepokalana budzi w nas tęsknotę za świętością*, „Współczesna Ambona” 9(1958) nr 4, 914-916; ST. HAREZGA, *Niepokalana wzorem odkupionych*, „Współczesna Ambona” 16(1988) nr 4, 89-91.

Józef Pelczar¹⁴. Jako wielki czciciel Maryi, a szczególnie niepokalanego poczęcia, szerzył kult Maryi Niepokalanie Poczętej. Głosząc kazania, ukazywał Niepokalaną w planach Bożych, Jej bezgrzeszność, pełnię łaski i współpracę z łaską Bożą. Niewątpliwie, ogłoszony dogmat przyczynił się do dalszego rozwoju kultu Maryi Niepokalanej¹⁵.

3. Duchowość zgromadzeń zakonnych

M. Piszczak MIC i Z. Proczek MIC we wspólnym artykule przedstawili opracowanie dotyczące dyskusji na temat pierwotnej świętości Maryi – od strony historycznej i teologicznej¹⁶.

Czytamy tam, że oprócz przeciwników znaleźli się też obrońcy niepokalanego poczęcia Maryi. Do czołowych obrońców należy zaliczyć w Polsce: o. Stanisława Papczyńskiego i o. Kazimierza Wyszyńskiego. Ojciec S. Papczyński jako wielki czciciel¹⁷ Niepokalanej wyraża swoją relację do niepokalanego poczęcia Najświętszej Maryi Panny następującymi słowami: *Oświadczam (profiteor me credere), że wierzę w to wszystko, w co wierzy (credit) Świąty Kościół Rzymski i co będzie do wierzenia podawał, szczególnie zaś wierzę (maxime vero profiteor), że Najświętsza Boża Rodzicielka Maryja została poczęta bez grzechu pierworodnego, a Jej cześć (eiusque honorem) obiecuję rozszerzać i bronić jej nawet z narażeniem mego życia (etami cum dispendio vitae meae). Tak niech mi dopomoże Bóg i ta Święta Boża Ewangelia*¹⁸.

Natomiast w prowincji św. Jana Chrzciciela w Walencji od 1701 roku obowiązywał przepis składania przysięgi na każdej kapitule prowincjalnej o takiej treści: *Ja brat [...], upadając do stóp Twego Majestatu,*

¹⁴ Por. WŁ. ŁYDKA, *Dogmat Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w mariologii polskiej XIX wieku*, w: *Niepokalana. Kult Matki Bożej na ziemiach polskich w XIX wieku. Księga pamiątkowa V Ogólnopolskiego Kongresu Mariologicznego i Maryjnego Lublin-Wąwolnica 28-31 VIII 1986*, red. B. PYLAK, CZ. KRAKOWIAK, Lublin 1988, 591-606.

¹⁵ Por. C. NIEZGODA OFMConv, *Józef Sebastian Pelczar – czciciel Maryi Niepokalanie Poczętej*, „Studia Franciszkańskie” 2(1986) 181-204.

¹⁶ M. PISARZAK MIC, Z. PROCZEK MIC, *Niepokalana, ślub krwi i świadectwo mianów*, „Salvatoris Mater” 6(2004) nr 1, 231-259.

¹⁷ A. PAKUŁA MIC, *Kult niepokalanego poczęcia NMP według o. Stanisława Papczyńskiego (1631-1701)*, „Salvatoris Mater” 6(2004) nr 1, 52-60; D. KWIATKOWSKI MIC, *Niepokalane poczęcie NMP w pismach i dokumentach Śl. Bożego o. Stanisława Papczyńskiego (1631-1701)*, „Salvatoris Mater” 3(2001) nr 1, 238-278; K. PEK MIC, *Ojca Stanisława Papczyńskiego wyjaśnienie misterium niepokalanego Poczęcia*, w: *Niepokalana Matka Chrystusa. Materiały z sympozjum mariologicznego Lublin, 23-24 kwietnia 2004 roku*, red. K. KOWALIK SDB, K. PEK MIC, Częstochowa-Lublin 2004, 73-85.

¹⁸ M. PISARZAK MIC, Z. PROCZEK MIC, *Niepokalana, ślub krwi i świadectwo mianów...*, 236.

o Maryjo, Najświętsza Matko Boża, przyrzekam, ślubuję i przysięgam wobec Boga w Trójcy Świętej Jedyne, Ojca i Syna i Ducha Świętego i wobec Ciebie zawsze Dziewico i Matko Boża, dotykając świętej Ewangelii, że aż do śmierci będę głęboko wierzył, wyznawał i podtrzymywał na zewnątrz to pobożne wierzenie, zgodne z Pismem Świętym i kultem Kościoła, nauką Ojców i zdrowym rozumem. Będę mianowicie twierdził i utrzymywał, że zostałaś wyjęta i zachowana od wszelkiej zmaży pierworodnej i że od pierwszego momentu Twego Poczęcia byłaś święta i niepokalana. Nie będę wzbraniał się ponieść śmierci za to przekonanie, na ile Kościół je potwierdzi. Niech mię w tym wspomaga Bóg i sama zawsze Niepokalana Dziewica¹⁹.

Autorzy artykułu wspominają też wiele innych osób, które złożyły podobne oświadczenia lub przysięgi²⁰, zaś w podsumowaniu podają zasadniczą treść sformułowania dogmatycznego prawdy o niepokalanym poczęciu.

O duchowości Maryjnej Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej pisze S.K. Kasperczyk²¹. Zgromadzenie w szczególności sposób oddawało cześć Niepokalanej Maryi. Autorka podaje fragmenty różnych modlitw z Modlitewnika Zgromadzenia SS. Służebniczek, które ściśle nawiązują do tekstu definicji dogmatu: *Najświętsza Panno – wierzę i wyznaję Twoje święte i Niepokalane Poczęcie czyste i bez zmaży. Przez Twoją czystość dziewiczą i chwalebny tytuł Matki Bożej uprosz mi u Najmilszego Syna Twego prawdziwą pokorę, płomienną miłość, wielką czystość duszy i serca, święte wytrwanie w moim drogim powołaniu, dar modlitwy myślniej, życie cnotliwe i śmierć szczęśliwą*. W tekście tym wprost znajduje się zdanie z definicji dogmatycznej: *Najświętsza Panno – wierzę i wyznaję Twoje święte i Niepokalane Poczęcie czyste i bez zmaży*²².

S.J. Kamińska SMI ukazuje duchowość maryjną Zgromadzenia Sióstr Maryi Niepokalanej, założonego przez ks. Jana Schneidera 8 grudnia 1854 roku, a więc w dniu, kiedy Pius IX ogłosił dogmat o niepokalanym poczęciu Najświętszej Maryi Panny. Sam dzień powstania Zgromadzenia jakby wskazuje i ukierunkowuje na duchowość oraz kult Maryi Niepokalanie Poczętej, a na dowód łączności z Maryją każda siostra przyjmuje pierwsze imię zakonne – Maria²³.

¹⁹ TAMŻE, 242.

²⁰ TAMŻE, 236 nn.

²¹ S.K. KASPERCZYK, *Maryja Niepokalana w duchowości Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NMP Niepokalanie Poczętej*, „Salvatoris Mater” 6(2004) nr 1, 85-101.

²² Por. TAMŻE, 96.

²³ Por. J. KAMIŃSKA SMI, *Maryja Niepokalana w duchowości Zgromadzenia Sióstr Maryi Niepokalanej*, „Salvatoris Mater” 6(2004) nr 1, 102-117.

Niepokalane poczęcie Maryi w duchowości Zgromadzenia Sióstr Służek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej omawia S. M. Grunt SNMPN. Kreśli sylwetkę założyciela, bł. Honorata Koźmińskiego, który żył w czasie, gdy został ogłoszony dogmat o niepokalanym poczęciu. Przeżywając wielką doniosłość tego wydarzenia, stał się wielkim czcicielem Maryi Niepokalanie Poczętej i rozszerzył ten kult na zgromadzenie, którego był założycielem. Powstanie zgromadzenia (1878 r.) łączy się z kolejnym wydarzeniem, które miało miejsce 1877 r., a więc rok przed założeniem Zgromadzenia Sióstr Służek NMPN, gdy Maryja objawiała²⁴ się przez ok. 80 dni w Gietrzwałdzie²⁵ i przedstawiła się wizjonerkom: „Ja jestem Najświętsza Panna Maryja Niepokalanie Poczęta”, zaś u Jej stóp pojawił się napis – „Maryja, Niepokalane Poczęcie”²⁶. Zgromadzenie oddaje szczególną cześć Maryi jako swojej Patronce, a na dowód tej czci każda Siostra przyjmuje imię Maria²⁷.

Cześć H. Koźmińskiego dla Niepokalanej znalazła również odbicie w innych zgromadzeniach, których był założycielem²⁸.

S. B. Kozieł i S. A. Świdorska ukazują duchowość Zgromadzenia Córek Maryi Niepokalanej, która opiera się na duchowości założyciela²⁹. Autorki stwierdzają, że ogłoszenie dogmatu przez Piusa IX i objawienia maryjne w Gietrzwałdzie nie tylko miały wpływ na duchowość i kult w Zgromadzeniu, ale również przyczyniły się do rozwoju mariologii i kultu. Dogmatyczne potwierdzenie prawdy o niepokalanym poczęciu znalazło swój wyraz w sztuce, pieśniach, kazaniach, modlitwach i traktatach maryjnych³⁰.

²⁴ Dekret biskupa Józefa Drzazgi zatwierdzający kult objawień gietrzwałdzkich, w: *Maryjne orędzie z Gietrzwałdu. Materiały z sympozjum mariologicznego Gietrzwałd, 13-15 września 2002 roku*, red. J. JEZERSKI, K. BRZozowski CRL, T. SIUDY, Częstochowa-Gietrzwałd 2003, Wyd. Polskie Towarzystwo Mariologiczne, 159-160.

²⁵ Por. J. OBŁĄK, *Objawienia Matki Boskiej w Gietrzwałdzie. Ich treść i autentyczność w opinii współczesnych. (W stulecie objawień 1877-1977)*, „Studia Warmińskie” 14(1977) 7-73; M. WÓJCIK, *Objawienia Matki Bożej Gietrzwałdzkiej a Zgromadzenie Sióstr Służek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej z Mariówki (1878)*, „Studia Warmińskie” 14(1977) 365-377; TENZE, *Objawienia Matki Bożej w Gietrzwałdzie a powstanie Zgromadzenia Sióstr Służek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej z Mariówki*, „Warmińskie Wiadomości Diecezjalne” 23(1968) 120.

²⁶ Por. L. BALTER SAC, *Gietrzwałd – polskie Lourdes?*, w: *Maryjne orędzie z Gietrzwałdu...*, 91-103.

²⁷ Por. M. GRUNT SNMPN, *Niepokalane poczęcie Maryi w duchowości Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NMP Niepokalanej*, „Salvatoris Mater” 6(2004) nr 1, 118-137.

²⁸ Por. M. KAJDAN, *Cześć Matki Bożej Niepokalanej w charyzmacie zgromadzeń honorackich*, w: *Niepokalana Matka Chrystusa. Materiały z sympozjum mariologicznego Lublin...*, 101-130.

²⁹ S.B. KOZIEŁ, S. A. ŚWIDORSKA, *Misterium Niepokalanej w duchowości Zgromadzenia Córek Maryi Niepokalanej*, „Salvatoris Mater” 6(2004) nr 1, 138-154.

³⁰ Por. TAMZE, 141 nn.

4. Posoborowa recepcja mariologii o. Maksymiliana Kolbego

Z racji setnej rocznicy definicji dogmatu o niepokalanym poczęciu Pius XII wydaje encyklikę *Fulgens Corona*, w której pisze o dogmacie, nawiązując do bulli Piusa IX *Ineffabilis Deus*. Zdaniem Piusa XII *sama Najświętsza Maryja Panna chciała w sposób cudowny potwierdzić niejako prawdę ogłoszoną przez ziemskiego Zastępcę Jej Boskiego Syna, a przez cały Kościół z radością przyjętą*. Nie upłynęły jeszcze cztery lata, gdy na pytanie Bernadetty o Imię Tej, która raczyła się jej ukazać, odpowiedziała: „Ja jestem Niepokalane Poczęcie”³¹. J. Domański OFMConv, przytaczając tę wypowiedź Piusa XII, który utożsamia tytuł „Niepokalane Poczęcie” z osobą samej Maryi, pisze, że z tym przywilejem i jego dogmatyczną definicją urzeczywistniły się nadzieje Piusa IX³².

S. Gręś, opracowując relację Maryi do Ducha Świętego, poświęcił jeden rozdział mariologii o. M. Kolbego, który był największym promotorem kultu Niepokalanej w naszych czasach. Autor pisze, że o. M. Kolbe opierał się na stwierdzeniu samej Maryi: „Jam jest Niepokalane Poczęcie”. Tym stwierdzeniem Maryja jakby potwierdziła definicję dogmatu o niepokalanym poczęciu. Nasze poczęcie jest skalane grzechem pierwotnym, jako poczęcie dzieci pierwszych rodziców, którzy zgrzeszyli, a Jej poczęcie jest wyjęte spod tego ogólnego prawa, jako niepokalane. Stwierdzenie „jestem Niepokalane Poczęcie” oznacza, że jest czystą nieskalanością, a nie oczyszczoną od zmazy w momencie poczęcia. Niepokalane poczęcie jest samą istotą Maryi, którą odróżnia się Ona od wszystkich innych stworzeń³³.

T. Siudy stwierdza, że na ukształtowanie myśli Maksymiliana Kolbego na temat niepokalanego poczęcia wpłynęły objawienia maryjne w Lourdes, które miały miejsce w cztery lata po ogłoszeniu dogmatu przez Piusa IX. M. Kolbe pogłębia naukę o niepokalanym poczęciu w oparciu o objawienia w aspekcie bulli *Ineffabilis Deus*³⁴.

³¹ Cytuje strony tylko w jednym dokumencie. PIUS XII, Encyklika *Fulgens Corona*, Ogłoszenie roku maryjnego na całym świecie w setną rocznicę definicji dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny, „Wrocławskie Wiadomości Kościelne” 13(1958) nr 8, 414.

³² Por. J. DOMAŃSKI OFMConv, *Niepokalane Poczęcie Najświętszej Maryi Panny*, w: *Gratia Plena. Studia teologiczne o Bogurodzicy*, red. B. PRZYBYLSKI OP, Poznań 1965, 229.

³³ Por. S. GRĘŚ, *Relacja: „Duch Święty – Maryja” we współczesnej teologii katolickiej (1965-1985)*, ATK, Warszawa 1987, 365-475 (mps). Praca została uzupełniona o nową literaturę i ukazała się drukiem: *Relacja: „Duch Święty – Maryja” we współczesnej teologii katolickiej (1965-2000)*, Niepokalanów 2001, 184-245.

³⁴ Por. T. SIUDY, *Święty Maksymilian Kolbe jako promotor kultu Niepokalanej*, w: *Niepokalana Matka Chrystusa. Materiały z sympozjum mariologicznego Lublin...*, 157-168.

5. Wypowiedzi innych Kościołów

W setną rocznicę ogłoszenia dogmatu o niepokalanym poczęciu piszą na jego temat również przedstawiciele innych Kościołów.

Omawiając bullę Piusa IX *Ineffabilis Deus* stwierdza się, że uzasadnienie Papieża racji ogłoszenia dogmatu o niepokalanym poczęciu jest hymnem na cześć Najświętszej Bogurodzicy. Teologia prawosławna podkreśla jednak brak wystarczającego uzasadnienia w Piśmie Świętym i u Ojców Kościoła. Kościół prawosławny nie przyjmuje jako argumentu na potwierdzenie dogmatu nauczania soborów i papieży³⁵.

O niepokalanym poczęciu w teologii Kościoła prawosławnego piszą nie tylko teologowie prawosławni, lecz także katolicy. Teologia prawosławna uważa, że Duch Święty w momencie zwiastowania Maryi nie tylko dokonał Jej oczyszczenia od grzechu, ale też stała się Ona wolna od możliwości popełniania grzechu. Teologia prawosławna utrzymuje, że oczyszczenie Maryi nastąpiło w momencie Jej poczęcia, jak i zwiastowania ze względu na Jej wybranie i przeznaczenie do Bożego macierzyństwa. Wychodząc z takiego założenia, nie przyjmuje dogmatu o niepokalanym poczęciu, ponieważ uważa, że to stwierdzenie jest niepotrzebne, jak też narusza przyjazne relacje obu Kościołów. Mimo negatywnej opinii o dogmacie, można wskazać pojedynczych teologów prawosławnych, którzy są pozytywnie ustosunkowani do dogmatu o niepokalanym poczęciu³⁶.

Na temat ogłoszonego dogmatu o niepokalanym poczęciu ukazują się opinie w czasopismach ewangelickich. Autorzy ewangeliccy w swoich artykułach kwestionują biblijne i teologiczne podstawy dogmatu. Wskazując, że teksty z Pisma Świętego, na których katolicy opierają dogmat są niewłaściwie interpretowane³⁷. Mimo że w kwestii niepokalanego poczęcia dialog ekumeniczny jest trudny, jednak katolicy i protestanci

³⁵ Por. A. ZNOSKO, *Rzymskokatolicki dogmat o Niepokalanym Poczęciu Marii Panny*, „Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego” (1973) nr 1, 40-74; H. PAPROCKI, *Dogmat niepokalanego poczęcia. Prawosławny punkt widzenia*, „Salvatoris Mater” 3(2001) nr 4, 144-150.

³⁶ Por. W. ŻYCIŃSKI SDB, *Doktryna o Niepokalanym Poczęciu Maryi w teologii Kościoła prawosławnego*, „Roczniki Teologiczne” 47(2000) z. 2, 69-83, S.C. NAPIÓRKOWSKI OFMConv, *Matka Pana (problemy – poszukiwania – Perspektywy)*, Niepokalanów 1998, 111-117; T. PODZIAWO MIC, *Niepokalana Bogurodzica w Kościele prawosławnym*, w: *Matka Jezusa pośród pielgrzymującego Kościoła*, red. J.S. GAJEK MIC, K. PEK MIC, Wyd. Księży Marianów (Seria „Theotokos”, 4), Warszawa 1993, 337-351; B. GACKA MIC, *Niepokalane poczęcie Maryi według prawosławnego teologa Aleksandra Lebidiewa*, „Salvatoris Mater” 6(2004) nr 1, 269-306.

³⁷ Por. P. NAUMOWICZ MIC, *Niepokalane poczęcie Maryi według polskich czasopism ewangelickich (1955-1995)*, „Salvatoris Mater” 6(2004) nr 1, 307-319.

prowadzą rozmowy na ten temat. Optymistycznie brzmi zdanie sformułowane przez Grupę z Dombes: *te rozbieżności nie ranią naszej komunii w jednej wierze w Chrystusa*³⁸.

6. Zakończenie

Polska przygotowywała się do XXI Międzynarodowego Kongresu Mariologiczno-Maryjnego w Rzymie z okazji 150 rocznicy ogłoszenia dogmatu o niepokalanym poczęciu Najświętszej Maryi Panny przez organizowanie ogólnopolskich sympozjów poświęconych tej rocznicy. Pierwsze odbyło się w dniach 23-24 IV 2004 roku w Lublinie, a jego tematem było: „Niepokalana Matka Chrystusa”; drugie w Licheniu (17-20 V) na temat: „Tota pulchra es Maria”; trzecie w Niepokalanowie (15-17 X) pod hasłem: „Misterium Niepokalanego Poczęcia i życie chrześcijańskie”. Sympozja te przynoszą bardzo obfitą literaturę na temat dogmatu o niepokalanym poczęciu.

Ks. dr Stanisław Gręś

Gościkowo 3
PL - 66-200 Świebodzin 1

Il dogma dell'Immacolata concezione nella letteratura teologica polacca (1954-2004)

(Riassunto)

Nell'arco del tempo tra 1954-2004 la teologia polacca spesso affrontava la questione del dogma dell'Immacolata concezione di Maria. L'autore mette in evidenza i contributi riguardanti la storia del dogma, il culto dell'Immacolata, la spiritualità delle congregazioni religiose, le intuizioni di Massimiliano Kolbe e la dimensione ecumenica.

³⁸ Por. R. OBARSKI, *Niepokalane Poczęcie w nauczaniu Grupy z Dombes*, w: *Niepokalana Matka Chrystusa. Materiały z sympozjum mariologicznego Lublin...*, 221-234.